

კორონა ვირუსის გავლენა მსოფლიოსა და საქართველოს ეკონომიკაზე

გიგა კიკორია

ივანე ჯავახიშვილის სახელობის თბილისის სახელმწიფო უნივერსიტეტის
მოწვეული ლექტორი, ეკონომიკის დოქტორი

მსოფლიო ეკონომიკური კრიზისების ისტორიას თუ გადავხედავთ, დავინახავთ ერთ კანონზომიერებას, რომ 1970 წლიდან მოყოლებული, კრიზისი საშუალოდ 10 წელიწადში ერთხელ მეორდება. ახალმა ბიოლოგიურმა კრიზისმა, პანიკა წარმოშვა ფინანსურ ბაზრებზე და სამყარო სულ სხვა რეალობის წინაშე დააყენა. გაჩნდა ტერმინი „კორონომიკა“, რომელიც კორონა ვირუსის უარყოფითი ეკონომიკური შედეგების შესწავლას ემსახურება. შესაბამისად, ის მეთოდები, რაც გამოყენებული იყო 2008 წლის გლობალური კრიზისის დასაძლევად, ახლა არ გამოდგება. მეტიც, ექსპერტები აღნიშნავენ, რომ ეს კრიზისი უფრო ღრმა და გრძელვადიანი იქნება, ვინაიდან გავლენას მოახდენს ერთდროულად ბიზნესზე, დასაქმებაზე და მოიტანს სოციალურ-პოლიტიკურ ცვლილებებს. პანდემია განსაკუთრებით დააზარალებს ღარიბ და დაუცველ ხალხს მსოფლიოს მრავალ ქვეყანაში, რაც გაზრდის უთანასწორობასთან დაკავშირებულ რისკებს.

წინამდებარე ნაშრომში განხილულია COVID-19 პანდემიასთან დაკავშირებული შედეგები და სხვადასხვა ქართველი და უცხოელი ექსპერტების მოსაზრებები. ჩამოყალიბებულია ავტორისეული მოსაზრებები და რეკომენდაციები, რომელიც უკავშირდება კორონავირუსით გამოწვეულ ეკონომიკურ კრიზისს მსოფლიოსა და საქართველოში.

საკვანძო სიტყვები: კორონომიკა, კრიზისი, ეკონომიკა

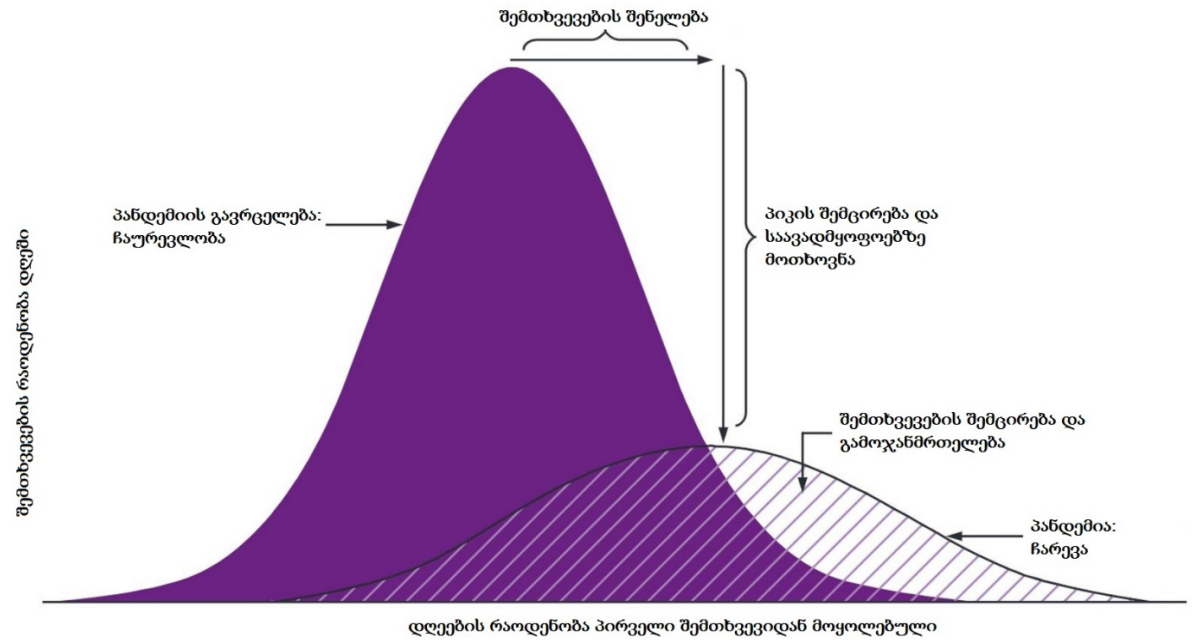
COVID-19-ის შესაძლო ეკონომიკური შედეგები

COVID-19 პანდემია წარმოადგენს ერთ-ერთ მნიშვნელოვან საფრთხეს საზოგადოებრივი ჯანმრთელობისა და გლობალური სტაბილურობის თვალსაზრისით. საერთაშორისო ორგანიზაციებისა და ინსტიტუტების თანახმად, კრიზისი ამაზე უარეს პერიოდში ვერ მოხდებოდა. თუმცა, ეს არცაა გასაკვირი, ვინაიდან პანდემიის საფრთხე გასულ საუკუნეშიც იზრდებოდა. Dengue, Ebola, SARS, Zika, H1N1 - ესენი მხოლოდ აისბერგის ზედა ნაწილია. 1980 წლიდან მოყოლებული, 12 000-ზე მეტმა დოკუმენტურად დადასტურებულმა ინფექციურმა დაავადებამ შეიწირა ათობით მილიონი ადამიანის სიცოცხლე მთელს მსოფლიოში.

საზოგადოება და მსოფლიო მოუშვადებელი შევხვდა ეპიდემიის გავრცელებას, რომელიც გარდაუვალი იყო, რაშიც დიდი წვლილი მიუძღვით გადაწყვეტილების მიმღები პირების დაგვიანებულ რეაქციებს. საერთაშორისო ორგანიზაციების მიერ გაჟღერებული მოსაზრებების თანახმად, კრიზისი ამაზე უარეს პერიოდში ვერ მოხდებოდა, ვინაიდან წამყვანი კაპიტალისტური ქვეყნებში არსებული დიდი კორპორატიული ვალის გამო ეკონომისტები რეცესიის განმეორებას ისედაც ვარაუდობდნენ 2020 წლისთვის. საგარეო ვალი და სოციალური უთანასწორობა საქართველოსთვისაც ძირითად გამოწვევებს წარმოადგენს. კრიზისმა უფრო თვალსაჩინო გახადა, რომ ქვეყნის ეკონომიკა არ უნდა იყოს დამოკიდებული ტურიზმზე, ფულად გზავნილებსა და მომსახურებაზე. ინდუსტრიულმა ქვეყნებმა დაიწყეს ფიქრი წარმოების საშუალებების დივერსიფიკაციაზე, რისთვისაც უზარმაზარი რაოდენობის თანხები გამოიყო. ახლა, როგორც არასდროს, საქართველოს აქვს შანი გახდეს რეგიონში ერთ-ერთი წარმატებული მწარმოებელი ქვეყანა, თანდათანობით შეამციროს იმპორტი და გაზარდოს დასაქმება, რაც ქვეყნის ეკონომიკისთვის სასიცოცხლო ფაქტორს წარმოადგენს.

მთავრობებმა, ბიზნესმა და ჩვეულებრივმა მოქალაქეებმა ყველაფერი უნდა გააკეთონ იმისათვის, რომ მოხდეს ეპიდემიის მრუდის გაბრტყელება (სურ 1). კაცობრიობას COVID-19 ძვირად დაუჯდება.

დიაგრამა 1. ეპიდემიის გავრცელება სახელმწიფოს ჩაურევლობის და ჩარევის შემთხვევაში

შედგენილია შემდეგი ვებ-გვერდის მიხედვით: <https://www.livescience.com/coronavirus-flatten-the-curve.html>

ჰარვარდის უნივერსიტეტის მკვლევარები მიიჩნევენ, რომ მსოფლიო მოსახლეობის 20-დან 60%-მდე შესაძლოა დაინფიცირდეს და ვირუსმა 14-დან 42 მლნ. ადამიანამდე შეიწიროს (მსოფლიო მოსახლეობის მაქსიმუმ 5.5%). ამ ყოველივეს არანაკლები შედეგი ექნება ეკონომიკაზეც. ბრუკინგის ინსტიტუტის შეფასებით, პანდემიის შეჩერების შემთხვევაშიც იგი მნიშვნელოვან გავლენას მოახდენს გლობალურ ეკონომიკაზე. ყველაზე ცუდი სცენარის შემთხვევაში კი 9 ტრლნ. აშშ დოლარზე მეტით შეიძლება შემცირდეს გლობალური მთლიანი შიგა პროდუქტი. ნებისმიერ შემთხვევაში, მოსალოდნელია მოკლევადიანი რეცესია და არ არის გამორიცხული ახალი დეპრესია 2021 წლისთვის. მაშინ როდესაც დემოკრატიით კმაყოფილება ათწლეულების განმავლობაში დაბალ ნიშნულზეა, ამ გაუარესებულ ეკონომიკურ მდგომარეობას პოლიტიკურ და სოციალურ სტაბილურობაზე გრძელვადიანი უარყოფითი შედეგი ექნება.

პანდემია განსაკუთრებით დააზარალებს ღარიბ და დაუცველ ხალხს მსოფლიოს მრავალ ქვეყანაში, რაც გაზრდის უთანასწორობასთან დაკავშირებულ რისკებს. ამერიკის შეერთებულ შტატებში, ყოველი მე-8 ადამიანი სიღარიბის ზღვარს ქვემოთაა, მათ 3/4-ზე მეტი კი ხელფასიდან ხელფასამდე ცხოვრობს.

ახლა, ისე როგორც არასდროს, საჭიროა საყოველთაო საპასუხო ქმედება. G7 (კანადა, საფრანგეთი, გერმანია, იტალია, იაპონია, გაერთიანებული სამეფო და აშშ) და დიდი ოცეულის ქვეყნებმა უნდა გადადგან ნაბიჯები, რომ ნდობა აღადგინონ არამხოლოდ ბაზრებზე, არამედ საერთაშორისო ინსტიტუტებშიც. გლობალური დღის წესრიგში უნდა იდგეს COVID-19-ის და მომავალში მოსალოდნელი სხვა პანდემიების შემაკავებელი ძლიერი და მრავალმხრივი მექანიზმის შემუშავება. საბოლოოდ, კრიზისი დასრულდება, მაგრამ უამრავი ადამიანი დაიღუპება

და პანდემიის საშიშროება კვლავ გამოწვევად დარჩება. კრიმინალური დანაშაულის ტოლფასი უნდა იყოს მუდმივი გლობალური სტრუქტურის არქონა მომდევნო პანდემიასთან გასამკლავებლად, მანამ, სანამ ის მოხდება.

კორონა ვირუსის გავლენა გლობალურ მოთხოვნასა და მიწოდებაზე

2008 წლის კრიზისზე საპასუხოდ, დასავლეთის ცენტრალური ბანკების მიერ უპრეცედენტო დაბალი საპროცენტო განაკვეთების პოლიტიკის შედეგად წარმოქმნილმა რეკორდულად იაფი სესხების პოლიტიკამ საფონდო ბირჟებზე აქციათა ფასების მუდმივი ზრდა გამოიწვია და ეს სპეკულაციური რეალობა უკვე ოფიციალურად დასრულებულად შეგვიძლია გავაცხადოთ. 2008 წლის გლობალური ფინანსური და ეკონომიკური კრიზისის წყარო ეკონომიკაში იყო, ხოლო ამჟამინდელი კრიზისი უკავშირდება მედიცინის სფეროს (პაპავა & ჭარაია, 2020).

დღეს გლობალური ბაზრები ორმხრივი შოკიდან, როგორც მოთხოვნის, ასევე მიწოდების გამოწვეულ ჩავარდნას განიცდიან. თუ კომპანია ვერ ყიდის პროდუქტს, რადგან მყიდველი აღარ ჰყავს, ეს საფონდო ბირჟაზე ამ კომპანიის აქციების ღირებულებას შეამცირებს. ვირუსული ინფექციით გამოწვეულმა ბიოლოგიურმა კრიზისმა, ფინანსური ბაზრების ღირებულება შეამცირა. ჩინეთი გლობალური მიწოდების ჯაჭვის მთავარი ცენტრია. ჩინურ ქარხნებში იწარმოება ელექტრონული და ფარმაცევტული ინდუსტრიის ღირებულებათა ჯაჭვის უდიდესი ნაწილი. მაგალითად, ჩინური საწარმოების გაჩერებამ დიდი დაბრკოლება შეუქმნა სამხრეთ კორეის საავტომობილო ინდუსტრიას, რომლებსაც თავიანთი წარმოების გარკვეული შუა რგოლების ჩინეთში აუთსორსინგის გამო, შეექმნათ პრობლემები (გაბიჩინაშვილი, 2020).

კორონა ვირუსის გავლენა საქართველოზე

2008 წლის ფინანსური კრიზისისგან განსხვავებით, რომელიც ძირითადად საბანკო სექტორთან იყო დაკავშირებული, ახალი კორონა ვირუსის მიერ შექმნილი ეკონომიკური კრიზისი ბევრად მეტ გამოწვევას უყენებს სახელმწიფოებს. გაჩნდა ტერმინი კორონომიკა¹, რომელიც კორონავირუსის უარყოფითი ფონით გამოწვეულ ეკონომიკის ჩამოშლას უკავშირდება. ეკონომიკა აღმოჩნდა ახალ ვითარებაში და როგორც ამას პროფესორი ვლადიმერ პაპავა აღნიშნავს, მედიცინის წარმატებაზეა დიდწილად დამოკიდებული ეკონომიკა ამჟამად (პაპავა, 2020).

2008 წლის კრიზისმა გვასწავლა, რა ხდება მაშინ როდესაც სახელმწიფოები ეკონომიკას უპირობო ლიკვიდურობით დატვირთავენ, იმის მაგივრად, რომ შექმნან მდგრადი და ინკლუზიური აღდგენის საფუძვლები (Mazzucato, 2020).

საქართველოს მთავრობამ დროულად დაიწყო ფიქრი გამოსავალზე და სწრაფად გამოიყენა ზომები ბაზრის სხვადასხვა მონაწილეზე მკვეთრი ზემოქმედების შესამცირებლად (ბაბიჩი, კემელავა, & მჟავანაძე, 2020). ტურიზმის და ფულადი გზავნილების შემცირება ღარს მალევე დაეტყო და იგი რეგიონულ ვალუტებთან მიმართებით უპრო მეტად გაუფასურდა. ფუნდამენტური ფაქტორები, რომლებიც ღარის გაუფასურებას ხელს უწყობს, არის სავაჭრო ბალანსში მიმდინარე პროცესების შედეგი. ვინაიდან საქართველო არის იმპორტზე დამოკიდებული ქვეყანა, უცხოური ვალუტა საზღვარგარეთ გაედინება.

¹ იხ. ბმული: <http://www.ft.lk/columns/Coronomics-Plan-your-eggs-and-the-basket/4-695109>

საქართველოში, სახელმწიფომ ვირუსის გამოჩენიდან მალევე მიიღო საკარანტინო და საგანგებო მდგომარეობა. დამტკიცდა ახალი კორონავირუსის გავრცელების აღკვეთის მიზნით სატარებელი ღონისძიებების დამტკიცების შესახებ საქართველოს მთავრობის დადგენილება¹, რომელიც შეეხო მიმოსვლის, საგანმანათლებლო პროცესის, კულტურული და სპორტული ღონისძიებების, ეკონომიკური საქმიანობის შეზღუდვას. ბუნებრივია, ამ ყოველივეს თავისი უარყოფითი გავლენა ექნება ადამიანებზე, როგორც მორალური ასევე ფინანსური თვალსაზრისით. ტურისტების და ფულადი გზავნილების შემოდინების შეწყვეტამ, თავისი გავლენა იქონია ლარის კურსზე და იგი კიდევ უფრო გაუფასურდა. ამ ყოველივეს ფონზე სამომხმარებლო პროდუქტის ფასებიც გაიზარდა. დაიხურა რესტორნები, კაფე-ბარები, სპორტული დაწესებულებები და ა.შ. შესაბამისად, ყველაზე დიდი დარტყმა მიაღდა მცირე და საშუალო ბიზნესს. ადამიანები, რომლებსაც არ აქვთ დისტანციურად მუშაობის საშუალება და დასაქმებულები არიან მცირე ბიზნესში, ძირითადად, საბანკო ვალდებულებებზე არიან დამოკიდებული. შესაბამისად, ამ მხრივ საქართველოში დაბალშემოსავლიან ადამიანებზე ყველაზე უარყოფითად იმოქმედებს ვირუსის უარყოფითი გავლენა. ბევრი ადამიანი სამსახურის გარეშეც კი დარჩა. ამ უკანასკნელში მოიაზრება ის ხალხი ვინც ტურიზმის სფეროში იყო დასაქმებული. გარდა ამისა, უცხოური ინვესტიციების შემცირებაც გამოიწვევს უმუშევრობის ზრდას ამ პერიოდში. შინამეურნეობებს, რომელთაც სესხი დოლარში აქვთ აღებული, მოუწევთ ზედმეტი ხარჯის გაწევა ლარის კურსის ცვალებადობის გამო. ფაქტობრივად, ვისი სამსახურიც არ იძლევა დისტანციურად მუშაობის საშუალებას, მათ ყველაზე დიდი ზარალი ადგებათ.

საქართველო, ბევრი სხვა ევროპული ქვეყნებისგან განსხვავებით, ვირუსს ბევრად უკეთ მომზადებული შეხვდა და შეძლო საწყის ეტაპზე მისი მოთოკვა. ავტორის, ალექსანდრ სკრივენერის სტატიაში აღნიშნულია, რომ მდიდარ ქვეყანად ყოფნა არ არის იმის გარანტია, რომ კრიზისის დროს ეფექტური პოლიტიკის შემუშავება მოხდეს (Scrivener, 2020). მას მაგალითად მოჰყავს ნიდერლანდები, ვინაიდან ვირუსის პირველი დადასტურებული შემთხვევა ამ ორ ქვეყანაში თითქმის ერთსა და იმავე დღეს მოხდა. თუმცა, ნიდერლანდების მთავრობამ ვერ მოახდინა ვირუსის გავრცელების შეჩერება. საქართველოსგან განსხვავებით, იქ არ მიიღეს მკაცრი ზომები, რამაც გამოიწვია ვირუსით სიკვდილიანობა, მაშინ როდესაც საქართველოში არც ერთი შემთხვევა არ იყო დაფიქსირებული და პაციენტების მკურნალობამ შედეგი გამოიღო.

საკონსულტაციო კომპანია Reformatics-მა, გამოაქვეყნა ანტიკრიზისული ეკონომიკური ფორმულა, რომელიც დროებითია და მხოლოდ განსაკუთრებულ სიტუაციაში უნდა იყოს გამოყენებული. დოკუმენტში აღნიშნულია, რომ უნდა მოხდეს მცირე და საშუალო ბიზნესის მხარდაჭერა, ვინაიდან, მოსახლეობის ყველაზე მოწყვლად ნაწილს არ გაუწულებს შემოსავალი. გარდა ამისა, რეკომენდაციას აძლევს მსხვილი ბიზნესის მხარდაჭერასაც, რაც უკავშირდება მორატორიუმის შემოღებას საგადასადო ვალდებულებებზე.

კომპანია „გალტ ენდ ტაგარტმა“ გამოაქვეყნა ანგარიში, სადაც აღნიშნულია, რომ საქართველოს ბიოლოგიური საფრთხეებისადმი მზაობა მაღალშემოსავლიანი ქვეყნების საშუალო მაჩვენებელს (51.9) უტოლდება. კრიზისის დროს, როგორც წესი, კერძო ინვესტიციები მკვეთრად ეცემა. ამას ადგილი ჰქონდა 2008 წლის მსოფლიო გლობალური ეკონომიკური კრიზისის დროს, რასაც ომი დაემთხვა და უძრავი ქონების ფასები ლარში 27%-ით, ხოლო დოლარში 34%-ით დაეცა.

¹ იხ. ბმული: <https://www.matsne.gov.ge/ka/document/view/4830610?publication=0>

„გალტ ენდ ტაგარტის“ 2020 წლის კვარტალურ გამოცემაში მოცემულია კორონავირუსის გავლენა თბილისის უძრავი ქონების ბაზარზე (ბოჭორიშვილი & სამყურაშვილი, 2020). კვლევაში ნათქვამია, რომ Covid-19-ს პანდემიამ უძრავი ქონების ბაზრის მოლოდინები მკვეთრად გააუარესა. 2020 წლის მარტში საგანგებო მდგომარეობის ამოქმედებამდე უძრავი ქონების გაყიდვები იზრდებოდა. დეველოპერები და კერძო ინვესტორები არ ჩქარობენ ფასების დრამატულად შეცვლას, რომ მოერგონ ახალ რეალობას.

უძრავი ქონების პორტალის „სიტყვა და საქმე“, კვლევის თანახმად, დედაქალაქში გასაყიდ უძრავ ქონებაზე მოთხოვნა, კორონა ვირუსის დაფიქსირებიდან ერთ თვეში, 33%-ით შემცირდა, რის პარალელურადაც მიწოდება - 55%-ით. შემცირება აისახა ასევე საიტზე განთავსებული განცხადებებისა და ვიზიტორთა რაოდენობაში. მოთხოვნის შემცირება დედაქალაქში გასაქირავებელ უძრავ ქონებასაც დაეტყო. შესაბამისად, პრობლემები შეექმნათ იმ ადამიანებს, ვინც ბინების გაქირავებით იყვნენ დაკავებული. თბილისში ბინებს, დიდწილად, სტუდენტები ქირაობენ, მათი უმეტესობა კი მომსახურების სექტორში, სასტუმროებში, ტურისტულ კომპანიებსა და კაფე-ბარებში არიან დასაქმებული. საქართველოში შეზღუდვების შემდეგ, მომსახურების ობიექტები დაიხურა, შესაბამისად, სტუდენტების უმეტესი ნაწილი შემოსავლის გარეშე დარჩა, რამაც გამჭირავებლეს პრობლემა შეუქმნა.

სახელმწიფომ, საქართველოში კორონა ვირუსის დაფიქსირებიდან ორი თვის თავზე ანტიკრიზისული სოციალურ-ეკონომიკური გეგმა წარადგინა. გეგმის მეორე ეტაპზე კი გათვალისწინებული არიან ის ადამიანები, რომლებიც აქირავებს კუთვნილ საცხოვრებელ ფართებს ბინების გაქირავების ელექტრონული პორტალების მეშვეობით (Airbnb.com, booking.com და სხვა), რომელთა კომპენსაციის მოცულობა ერთჯერადად 300 ლარის ოდენობით განისაზღვრა. თუმცა, მათ უნდა წარადგინონ საბანკო ამონაწერი, სადაც გამოჩნდება შესაბამისი კომპანიიდან მიღებული შემოსავალი. Booking.com-ის მონაცემებით, მხოლოდ თბილისში 4,868 უძრავი ქონება ქირავდება, Airbnb-ის მეშვეობით რეგისტრირებული ოთახების რაოდენობა კი 10,000-ს აჭარბებს.

მკვლევარებმა შეისწავლეს თუ საქართველოში დასაქმებულთა რა ნაწილს შეუძლია დისტანციურად იმუშაოს სახლიდან, რომლის შედეგადაც აღმოჩნდა, რომ დასაქმებულთა მხოლოდ 24%-28%-ს შეუძლია დისტანციურად მუშაობა. კვლევაში ნათქვამია, რომ 1.2-1.3 მილიონი დასაქმებული ადამიანი, კრიზისის პერიოდში, ვერ შეძლებს საქმიანობის გაგრძელებას დისტანციური რეჟიმით, რაც პირდაპირ აისახება მათ შემოსავალზე (ყიფიანი & მახარაძე, 2020). ვინაიდან მომსახურების სფეროში საქმიანობის გაგრძელება დისტანციურად შეუძლებელია, ყველაზე მეტად დაზარალდნენ აქ მომუშავე ადამიანები, რის შედეგადაც დაკარგეს შემოსავლები და შემცირდა მოთხოვნა ქირაზე და საცხოვრისზე.

გლობალური უძრავი ქონების მომსახურების წამყვანი ფირმის Cushman & Wakefield Georgia-ს მიერ 2020 წლის მარტში წარმოდგენილ ანგარიშში ნათქვამია, რომ უძრავი ქონების ბაზარი დიდწილად დამოკიდებულია ფულად გზავნილებზე, განსაკუთრებით ისეთი ქვეყნებიდან, სადაც კორონავირუსი ფართოდაა გავრცელებული. შესაბამისად, მოსალოდნელია ამ ფულის შემოდინების სწრაფი კლება და შემდგომი უარყოფითი გავლენა აღნიშნულ სექტორზე (Veritas Brown, 2020). საცხოვრისის ბაზრის სექტორს კრიზისთან გამკლავება ასე თუ ისე შეუძლია, ვინაიდან როდესაც 2019 წლის საბანკო რეგულაციები ძალაში შევიდა, მოკლევადიან პერიოდში გაყიდვები შემცირდა, თუმცა შემდეგ კვლავ გაიზარდა. 2020 წლის მაისის მიწურულს სახელმწიფომ უძრავი ქონების სექტორის დახმარების პაკეტი წარადგინა, რითიც ხელი შეუწყო

მოთხოვნის სტიმულირებას და სამშენებლო კომპანიების მიერ ფასების შენარჩუნებას. პროგრამაში კომერციული ბანკები ჩაერთვნენ. შედეგად, კი სესხებზე მოთხოვნა გაიზარდა და

დასკვნები და რეკომენდაციები

კრიზისმა ყველაზე მეტად მცირე და საშუალო ბიზნესი დააზარალა. მისი გადავლის შემდეგ, დრო დასჭირდება ადამიანების მორალური და ფინანსური ზიანის აღდგენას. მოთხოვნადი გახდება ისეთი პროფესიის წარმომადგენლები, როგორიცაა ფსიქოლოგები, ფიტნეს ინსტრუქტორები და ა.შ. ბანკები და კერძო კომპანიები გვერდით უნდა დაუდგნენ თანამშრომლებს და შეუმსუბუქონ მათ ის ტვირთი გადასახადების სახით, რაც ვირუსის გამო უმუშევრობის შედეგად მიაღდათ.

მსოფლიო სავაჭრო წესრიგი იცვლება. განვითარებული ქვეყნები ეცდებიან მაქსიმალურ დივერსიფიკაციას ჩინეთისგან, საწარმოთა ძირითადი ნაწილის საკუთარ ქვეყნებში გადატანა, იქ არსებული მაღალი დანახარჯების გამო არაეფექტიანი იქნება. ამ ლოგისტიკურ ჯაჭვში, სადაც ტრილიონობით დოლარის მოცულობის თანხებზეა საუბარი, საქართველოს აქვს ყველა წინაპირობა, რომ თავისი ადგილი იპოვოს. რეგიონულ ქალაქებში შესაძლებელი გახდება ფაბრიკა/ქარხნების გადმოტანა და აწყობა, რომელიც მანამდე ჩინეთიდან ოპერირებდა. ეს კი, დასაქმების დიდი წყარო გახდებოდა რეგიონებში. თუ საქართველო შეძლებს წარმოების საშუალებების ქვეყანაში დამკვირდებას და ადგილობრივი საქონლისა და მომსახურების წარმოებას, იმპორტის შემცირების მიზნით, ეს ლარის სტაბილურობას და გამყარებას შეუწყობს ხელს გრძელვადიან პერიოდში.

მიუხედავად იმ ფაქტისა, რომ ბევრი ბიზნესი სერიოზული პრობლემების წინაშე აღმოჩნდება, თვითონ ფული არსად ქრება. თუ ამას დავუმატებთ წამყვანი ქვეყნების უზარმაზარ ფისკალურ სტიმულუსებს, ხელმისაწვდომი გახდება ისეთი ფინანსური რესურსების მოზიდვა, რომელებიც მანამდე ხელმიუწვდომელი იყო. ამ თანხების ათვისება და საკუთარი ეკონომიკური განვითარებისკენ მიმართვა, ასევე სრულიად ახალ შესაძლებლობებს აჩენს საქართველოსნაირი ქვეყნებისთვის.

ნათელია, რომ მნიშვნელოვნად გაიზარდება დისტანციურად მუშაობა და სერვისების ონლაინ მიწოდება მთელი მსოფლიოს მასშტაბით. ეს იმას ნიშნავს, რომ უამრავი სერვისის მიმწოდებელი კომპანიისთვის გეოგრაფიული ადგილმდებარეობა სულ უფრო ნაკლებად მნიშვნელოვანი გახდება. სწორი მარკეტინგის, გამართული საგადასახადო სისტემის და ადეკვატური სამართლებრივი გარემოს შეთავაზებით, შესაძლებელია საქართველო ძალიან მიმზიდველ ადგილად იქცეს.

თუ აქამდე არაერთი შეზღუდვა არსებობდა, ახლა საუკეთესო დროა ელექტრონული მთავრობის მიმართულებით რეფორმების განხორციელებისთვის. ესტონეთისა და სინგაპურის მაგალითებით, ეს შეამცირებს დანახარჯებს და გაზრდის ეფექტურობას, რაც პირდაპირ აისახება ინვესტიციების მოზიდვაზე. ნებისმიერი ასეთი დონის კრიზისი არის შესაძლებლობა, რომ ქვეყანამ სწორი პოლიტიკის გატარებით წარმატებას მიაღწიოს.

ლიტერატურა:

1. Mazzucato, M. (2020, March 30). *Capitalism's Triple Crisis*. Retrieved from Project Syndicate: <https://www.project-syndicate.org/commentary/covid19-crises-of-capitalism-new-state-role-by-mariana-mazzucato-2020>

03?utm_source=Project%20Syndicate%20Newsletter&utm_campaign=83c80c6658-sunday_newsletter_03_04_2020&utm_medium=email&utm_term=0_73bad5b7d8-8

2. Scrivener, A. (2020, March 22). Why is Georgia succeeding with the coronavirus where many Western countries are failing?
3. Veritas Brown, C. (2020). *Coronavirus: Impact On Real Estate Market*. თბილისი: Cushman & Wakefield Georgia.
4. ბაბიჩი, ი., კეშელავა, დ., & მჭავანაძე, გ. (2020). *ეკონომიკური რეაგირება COVID-19-ზე: როგორ უმკლავდებამოწვევას საქართველო?* თბილისი: International School of Economics at TSU Policy Institute.
5. ბოჭორიშვილი, ე., & სამყურაშვილი, კ. (2020). *თბილისის უძრავი ქონების ბაზრის მიმოხილვა*. თბილისი: Galt And Taggart.
6. გაბიძინაშვილი, მ. (2020, March 19). *Itv.ge*. Retrieved from <https://1tv.ge/analytics/virusi-dakapitalizmi/?fbclid=IwAR1iUC4PwEZ-bfiFXH3dwJTgpu4-qg8MaoUPdeHlBpBt5LnoS42sLx6HjZ8>
7. პაპავა, ვ. (2020, March 14). Retrieved from <https://www.interpressnews.ge/ka/article/589879-lado-papava-dges-ekonomika-medicinis-mzevalia/>
8. პაპავა, ვ., & ჭარაია, ვ. (2020). *კორონომიკური კრიზისი და საქართველოს ეკონომიკის ზოგიერთი გამოწვევა*. თბილისი: საქართველოს სტრატეგიისა და საერთაშორისო ურთიერთობათა კვლევის ფონდი.
9. ყიფიანი, ი., & მახარაძე, დ. (2020). *საქართველოში დასაქმებულთა რა ნაწილს შეუძლია იმუშაოს სახლიდან?* თბილისი: ISET.

The Impact of the Corona Virus on the World and Georgian Economies

Giga Kikoria

Ivane Javakhishvili Tbilisi State University

Invited Lecturer, Doctor of Economics

SUMMARY

If we look at the history of world economic crises, we will see one regularity that since 1970, the crisis has been repeated on average once every 10 years. A new biological crisis has caused panic in the financial markets and put the world in a completely different reality. The term "coronomics" was coined to refer to the negative economic consequences of the coronavirus. Consequently, the methods used to overcome the global crisis of 2008 are now unsuitable. Moreover, experts note that this crisis will be deeper and longer-lasting, as it will simultaneously affect business, employment and bring about socio-political change. The pandemic will particularly affect poor and vulnerable people in many countries around the world, increasing the risks associated with inequality.

This paper discusses the consequences of the COVID-19 pandemic and the views of various Georgian and foreign experts. Authorial opinions and recommendations related to the economic crisis caused by the coronavirus in the world and in Georgia have been formed.